МОДУЛЬ 3. ЕРТЕ ТЕМІР ДӘУІРІНДЕГІ ТАЙПАЛЫҚ ОДАҚТАР ЖӘНЕ ЕРТЕ МЕМЛЕКЕТТІК ҚҰРЫЛЫМДАР

№ 14. Семинар сабағының тақырыбы. Ғұндар, үйсіндер, қаңлылардың көшпенділер және отырықшы өркениеттің қарым-қатынастары мен материалдық және рухани мәдениеттері.

2. Сабақтың мақсаты мен міндеттері: Ғұндар, үйсіндер, қаңлылардың көшпенділер және отырықшы өркениеттің қарым-қатынасы, материалдық және рухани мәдениеті, діни сенімдері, бейнелеу өнерінің ерекшеліктері және мыңызын ашып көрсету.

3. Сабақтың мазмұны:

Көшпенділер және отырықшы өркениеті (баяндамалар):

А) Ғұн, үйсін, қаңлылардың жақын тартатындығы, байланыстары;

Ә) Шаруашылығы мен тұрмыс-салтарының ұксастығы.

4. Техникалық (оның ішінде оқытудың да) және инструментальдық құралдар: интерактивті тақта, слайдтар, презентациялар, электрондық оқулық, видеоролик.

5. Сабақтарды өткізу тәртібі: Дербес жұмысқа арналған тақырыптар

1. Ғұндар, үйсіндер, қаңлылардың археологиялық ескерткіштері.
2. Ғұндар, үйсіндер, қаңлылардың қолөнер кәсібі.

Дәрісханада өткізілетін жұмыс:

Оқытушының алғы сөзі:

Мәдениеттің қалыптасуына отырықшы тайпалар да көшпелі тайпалар да қатысты. Қаң-лылардың ірі ескерткіштерінің бірі - Алтынасар қала жұрты. Ол 16 га жерді алып жатыр. Қалада тұрғын үйлер қатарластыра салынған. Сондай-ақ, қаңлылар арасында ән-күй, музыка, би сияқты көркем өнер салалары жақсы дамыған. Қаңлылардың діни-нанымы басқа да тайпалар сияқты табиғаттан тыс күшке сеніп, сол күштерге табынып, құрбандық беріп отырған, үй жануарларын да құрбандыққа шалған. Күнге, айға, жұлдыздарға да табынып, ата-баба аруағына сиынған.

Үйсіндердің салт-дәстүрі туралы ғылыми деректер жоқтың қасы. Тек қайтыс болған адам-ды жерлеу дәстүрі туралы біраз мәліметтер бар. Бұл мәліметтер археологиялық қазба деректер бойынша жинақталған. Ертедегі үйсіндер өлген адам тіріледі деп есептеген. Сондықтан да адам-ды жерлегенде оған о дүниеде керек болады-ау деген заттардың бәрін қоса көмген. Алдымен қайтыс болған адамды сәндеп киін-дірген. Тірі кезінде пайдаланып жүрген заттарын жанына қоса қойған.

6. Әртүрлі күрделілік деңгейдегі тапсырмалар (сұрақтар) және оларды бағалаудағы ұпайлардың үлестірілуі:

1-деңгей. Б.з.б. ІІ ғасырда Жетісуды Орта Азиядан келген үйсіндер мекендеді. Қазақстан жеріндегі үйсін қорғандары үш топқа бөлінеді:

2-деңгей. *Реферат презентациясы:*

Ғұндар, үйсіндер, қаңлылардың материалдық және рұхани мәдениеті.

3-деңгей. *Қоныс аударудың екі бағытын көрсетіңіз:*

1-бағыт ____

2-бағыт ____

7. СӨЖ және ОСӨЖ тапсырмалары, олардың түрлері мен орындалуына қойылатын ұпайлардың үлестері: Тақырып бойынша әдебиетпен танысып, рухани және материалдық мәдениет ұғымдарына аса назар аудару қажет. Баспана, каружарақ, еңбек құралдарының жетілдірілуіне, керамика, тігіншілік және т.б. рухани мәдениетті ашу барысында мифология мен тілдік топқа көңіл аудару қажет.

8. Пайдаланылатын әдебиеттер:

Негізгі әдебиеттер:

1. История Казахстана. С древнейших времен до наших дней. Т.1 – Алматы, 1996. – 531 с.
2. Кляшторный С.Г., Султанов Т.И. Казахстан: летопись трех тысячелетий. – Алма-Ата, 1992. – 374 с.
3. Кузенбайулы А. История Казахстана. – С.-П., 2004. – 420 с.
4. Акишев К.А. Культура саков и усуней долины Или. – А-А., 1981.
5. Кадырбаев М.К. Памятники тасмолинской культуры. – А.А., 1986.
6. Акишев К.А. Курган «Иссык». Исскуство саков Казахстана. – М., 1978.
7. Смирнов К.Ф. Савроматы. Ранняя история и культура савромат. – М., 1964.
8.Калыш А.Б. Историческое краеведение Казахстана. 2017.
9. Қартабаева, Е.Т., Мырзабекова, Р.С. Ежелгі дүние тарихы 2014. РМЭБ.
10. Аманжолов Қ. Түркі халықтарының тарихы. I, II т. А., 2002.

11. Қани М. Қазақтың көне тарихы. А., 1993.
12. Күлтегін. Көне түркі жазба ескерткіші. (көне түркі тілінен аударған М. Жолдасбеков).- Алматы, 1986.
13. Қасиманов С. Қазақ халқының қол өнері.- Алматы, 1995.
14. Мағауин М. Қазақ тарихының әліппесі.- Алматы, 1994.

Қосымша әдебиеттер:

1. Нысанбаев Н.Ә., Нұрмұратов С.Е., Ғыбитов Т.Х. Қазақ философиясы тарихы (ежелгі дәуірден қазіргі заманға дейін): Монография. 1-том: Қазақ философиясының қалыптасуы: ежелгі түркілік дәуір 2014. РМЭБ
2. Нұржанов А. Ұлы жібек жолы және ортағасырлық Қазақстан. Алматы: Рауан, 2018.
3. Алан Барнард. Антропология тарихы мен теориясы [оқулық] / А. Барнард; ауд. Ж. Жұмашова, 2018. - 240 б.

WEB-сайттар тізімі:

1. http://e-history.kz/kz
2. https://vk.com/history_qaz